

אחד לכל בני הבית, מכאן ואילך מוסיף והולך נר אחד לכל לילה, עד שבלילה האחרון יהיו שמונה נרות, ואפילו בני הבית מרובים לא ידליקו יותר, וכן פשט המנהג בכל תפוצות ספרד.

ב. מקום הנחת החנוכייה

דין מיוחד מצינו בהדלקת נרות חנוכה, שחוץ מעצם ההדלקה יש חיוב "פרסומי ניסא" ולכן החמירו שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו לשם כך:

13. מסכת שבת | דף כא ע"ב

תנו רבנן: נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה – מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הסכנה – מניחה על שלחנו, ודיו.

14. רש"י | שם

מבחוץ – משום פרסומי ניסא, ולא צרכות הרצים אלא צחצוח, שצתייהו היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעלייה – שאין לו מקום צחצוח להניחה שם: מניחה – מצפנים, כנגד חלון הסמוך לרשות הרבים: הסכנה – שהיה להם לפרסויים חוק ציוס אידם שלא יציעו נר אלא צדית עבודה זרה שלהם, כדאמרין בגיטין (יז, א).

15. תוספות | שם

מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ - ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר דאמר לקמן חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות ואמרי' נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחים על פתח החצר אתי שפיר.

ובשעת הסכנה - נראה לר"י דהיינו מכי אתו חברי לבבל כדאמר בפ' כירה (לקמן דף מה. ושם) מהו לטלטל שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא וא"ת דעל השלחן נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יז.). רבה בר בר חנה חלש אתא חברא שקל שרגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתיים.

וכיון שיש מצוה לפרסם את הנס כלפי רשות הרבים, נתנו חכמים שיעורים ומידות באיזה גובה מניחים ולאיזה כיוון:

16. מסכת שבת | דף כא ע"ב – דף כב ע"א

תנן התם: ג' היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק – חייב. גמל שטעון פשתן, והוא עובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני, והדליק את הבירה – בעל הגמל חייב. הניח חנוני את נרו מבחוץ – חנוני חייב. רבי יהודה אומר: בנר חנוכה פטור. אמר רבינא [משמיה דרבא] זאת אומרת: נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה – לימא ליה: היה לך להניח למעלה מגמל

ורוכבו! – ודילמא: אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה. אמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה – פסולה, כסוכה וכמבוי.

17. מסכת שבת | דף כב ע"א

אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח. והיכא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין, רב שמואל מרפתי אמר: משמאל. והילכתא – משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

השולחן ערוך מבאר את האפשרויות הקיימות למיקום הנחת החנוכיה, שהמשותף לכולן הוא היכולת לפרסם את הנס:

18. שולחן ערוך | אורח חיים סימן תרעא פעי' ה – ח

ה. נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו; ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר; ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים; ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו, וצריך נר אחר להשתמש לאורו; ואם יש מדורה א"צ נר אחר; ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה, צריך נר אחר.

ו. מניחו למעלה מג' טפחים, ומצוה להניחו למטה מ' טפחים, ואם הניחו למעלה מ' ט, יצא, אבל אם מניחו למעלה מכ' אמה לא יצא.

הגה: ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין צפנים ואין היכר לצני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח; ומכל מקום המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, ואין לשנות אל"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין; ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה היכר כלל; ואף כי אין היכר רק לצני הבית, מ"מ היכר קל מיהא בעי.

ז. מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל; ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין; ואם הניחו בדלת עצמו, יניחו מחציו של כניסה לצד שמאל. ובבה"כ מניחו בכותל דרום, ומדליקין ומברכין בבית הכנסת משום פרסומי ניסא.

הגה: ואין אדם יולא נרות של בהכ"נ, ולריך לחזור ולהדליק בביתו; ונוהגין להדליק בבהכ"נ בין מנחה למעריב;

19. משנה ברורה | שם פ"ק כא , כז , מז – מז

(כא) מבחץ - משום פרסומי ניסא וקמפרש ואזיל כיצד אם הבית וכו': (כז) למטה מי"ט - דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כ"כ למטה ועיין בא"ר שכתב דהא דאין העולם נזהרין בזה משום דסומכין על המרדכי שכתב דעכשיו שהורגלו להניח בפנים אין קפידא בזה אכן הטור סתם בזה ומשמע דס"ל דאין לחלק בזה וכן נוהגין כל המדקדקים כמ"ש בב"י. ואם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד ר"ה אפילו אם החלון גבוה יותר מי"ט מקרקעית העליה. ואם יש לו שתי חלונות אחד למעלה מי"ט ואחד למטה מי"ט ודאי יניחנה בחלון שהיא למטה מי"ט. ובנרות בהכ"נ המנהג שהמנורה במקום גבוה: (מג) למערב - והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש ושוב מוסיף והולך ומתחיל מהשמאלי ופונה לימינו [תשו' ח"ס סי' קפ"ו] ועיין לקמן בס"ס תרע"ו מה שנכתוב בזה: (מה) וצריך לחזור ולהדליק - ואפילו הש"ץ שבירך בביהכ"נ צריך לחזור ולהדליק בביתו דיש חיוב על כל אחד להדליק בביתו ומ"מ לא יחזיר לומר בביתו ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא אשתו וב"ב: (מו) להדליק בבה"כ בין מנחה למערב - ר"ל אפילו הנוהגים להדליק בכל יום בבה"כ בבה"כ נהגים אחר מנחה בשעה שהעולם מקובצים וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם לזה דצריך כ"א למהר לילך לביתו ולהדליק נ"ח:

20. שער הציון | שם פ"ק מב

אכן אם החלון גבוה מקרקע רשות הרבים למעלה מעשרים אמה ואין היכר לבני רשות הרבים, אז טוב יותר להניח בפתח. [פ"ת]

'פרסומי ניסא' למעשה

21. פסקי תשובות | סימן תרעא

טעם שרבים נוהגים גם בזמננו להדליק נרות חנוכה בבית בפנים

ג. סעיף ה', שו"ע: נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ וכו' ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצווה מניחו על שולחנו ודיו. ולפי זה בדורות האחרונים שת"ל אין חשש סכנה בהדלקת הנרות מבחוץ יש להדליק נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ כעיקר התקנה או על כל פנים על חלון ביתו הפונה לרשות הרבים אולם רבים וטובים וכיניהם גדולי עולם נהגו גם בזמננו להדליק נרות חנוכה בבית בפנים בדלת נגד המזוזה, ומצינו הרבה טעמים נכונים ומספיקים להצדיק מנהג זה אף שבימינו אין כלל חשש סכנה להדליק בחוץ.

אולם אף לנוהגים להדליק בבית בפנים נגד המזוזה, נכון אם אפשר, להניח הנרות במקום שיש אפשרות לראותו לעוברים ושבים דרך חלונות הבית או דלת מרפסת שאפשר לראות דרכה.

מקום הדלקת נר חנוכה בבית עם חצר

ד. שם: אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר. ובשם החזו"א זצ"ל מביאים שבימינו שאין החצר משמשת אלא למעבר או לגינה וכדו'.

ולא לשימוש ביתי כבימי חז"ל, ואם ידליקו בפתח החצר לא יהיה היכר ופרסום הנס לבני הבית, לכן יש להדליק בפתח הבית הפונה לחצר, ובשם הגרי"ז זצ"ל מבריסק מביאים לחלוק על זה שגם בזמננו יש להדליק בפתח החצר הפונה לרשות הרבים.

ומכל מקום, אף לחזו"א אין להדליק בפתח הבית הפונה לחצר אלא אם כן נראים הנרות לעוברים ושבים ברחוב, אבל אם החצר סגורה מכל צדדיה בחומה ואין בני רשות הרבים רואים כלל את הנרות מודה החזו"א שאין להדליק פתח ביתו אלא על חלון ביתו הפונה לרשות הרבים.

מקום הדלקת נר חנוכה בבתי משותפים

ה. שם: ואם היה דר בעליה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובמ"ב (סכ"ג) וגם אין לו פתח פתוח לחצר אלא פתוחה היא לבית. והיינו לבית של שכן אחר וממילא אין לזה שדר בעליה כניסה פרטית לביתו, ואם ידליק בפתח הבית של שכינו הפונה לרשות הרבים לא יהיה היכר שהוא הדליק נרות.

ויש לדון בבתי משותפים בזמננו, מה דינו של חדר המדרגות, מצד אחד הרי זה עדיף מהדר בעליה כי החדר מדרגות הוא חצר משותף לכל הדיירים ושפיר נקרא הכניסה לחדר מדרגות פתח חצירו, ומאידך גיסא גם בחדר מדרגות משותף קיימת הבעיה שאין ניכר מי הדליק. והנה, לשיטת החזו"א הנ"ל פשוט שאינו מדליק לא בכניסה לחדר מדרגות ולא בכניסה לחצר וגם לא בפתח ביתו, אלא ידליק בתוך ביתו בחלון הפונה לרשות הרבים, ואם יש לו אפשרות להדליק בפתח דלת מרפסת הפונה לרשות הרבים עדיף טפי.

ולמעשה, יש הנוהגים להדליק בכניסה לחדר המדרגות ויש הנוהגים להדליק בחלון הבית הפונה לרשות הרבים, ויש אומרים שהמהדר ידליק בכניסה לחדר מדרגות בברכה ומיד בלי הפסק יעלה וידליק בחלון ביתו ויצא לכל הדעות.

פרסומי ניסא בנרות חנוכה במקום שאין כלל יהודים

ו. מ"ב סק"א: מבחוץ, משום פרסומי ניסא. והנמצא במקום שאין שם כלל יהודים, אם כי מחוייב בהדלקת נרות חנוכה שגם הוא חייב לראות הנרות, מכל מקום אינו חייב להניחו בחוץ שיראוהו עוברים ושבים, כי אין פרסומי ניסא אלא בשביל יהודים ולא לנוכרים, ויש חולקים וסוברים שגם פרסום הנס בין הגויים מצוה היא, וכמאמר הכתוב "והתגדלתי והתקדשתי ונועדתי לעיני גויים רבים".

מקום הדלקת הנרות לגרים בקומות עליונות למעלה מכ' אמה

ח. מ"ב סק"ז: ואם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד רשות הרבים אפילו אם החלון גבוה מ' טפחים מקרקעית העליה וכו'. וכן יכול להניחה למטה מג' טפחים מקרקעית החלון דבחלון יש היכר בכל מקום.

והגר בבנין רב קומות ודירתו נמצאת בקומה שלמעלה מכ' אמה – כתב שער הציון שלא יניח הנרות בחלון הפונה לרשות הרבים כיוון שאין היכר לבני רשות הרבים, שלמעלה מכ' אין העין שולטת, אלא יניח בפתח מול המזוזה, ויש שכתבו שאם ישנם בסביבה עוד בנינים רבי קומות אם כן לגבי אלו הגרים בקומות העליונות עינים שולטות בבתיים שנגדם אף למעלה מכ' אמה ולכן יעדיף להדליק בחלון ביתו. ויש חולקים וכתבו שלא תיקנו חז"ל פרסומי ניסא אלא לעוברים ושבים ברחובות דווקא ולכן ידליק הנרות בפתח ביתו או למטה בפתח הכניסה לחדר המדרגות.